

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt: 2 - Sayı: 3 - Temmuz 2019

AB-RUSYA İLİŞKİLERİNDE ENERJİNİN ÇATIŞMACI MI BİRLEŞTİRİCİ Mİ BİR ROLÜ VAR?

Bilge YURTSEVER*

Özet

Enerji konusu, yüzyılımızın temel politikalarını belirlemekle birlikte günlük yaşantımızın da vazgeçilmez temelidir. Bundan dolayı enerjinin uluslararası ilişkilerdeki yeri ve önemi her geçen gün artarak devam etmektedir. Avrupa Birliği ihtiyaç duyduğu enerjinin tedarikinde kaynaklarının çeşitliliğine, güvenilirliğine ve uygun fiyatlı olmasına önem vermektedir. Avrupa Birliği doğudaki önemli komşularından biri olan Rusya Federasyonu'na enerji tedariki konusunda önemli derecede bağımlıdır. Rusya ise enerji ihracatının çok büyük bir kısmını AB ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca Rusya sahip olduğu enerji kaynaklarını baskı aracı olarak zaman zaman kullanmaktadır. Bu bağlamda enerjinin, iki aktör arasında çatışmacı mı birleştirici mi bir rol üstlendiği tartışılacaktır. Bu konu araştırılırken çeşitli literatür kaynaklarının yanı sıra raporlar, AB mevzuatı ve belgeleri değerlendirilmiştir. Çalışmada AB ve Rusya federasyonunun tarihi süreç içerisindeki ilişkileri incelenecektir. Neticede AB'nin enerji tedarikçisi olan Rusya Federasyonu'na ne ölçüde bağımlı olduğu sorgusu üzerinden, bu bağımlılığın ikili ilişkilerde nasıl bir rol oynadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, AB, enerji, çatışma, birleşme

THE ROLE OF ENERGY IN EU-RUSSIA RELATIONS: CONFLICTING OR UNIFYING?

Abstract

The subject of energy is the indispensable basis of our daily life, although it is determined the basic policies of our century. Therefore, the importance and place of energy in international relations is increasing day by day. The European Union attaches importance to the diversity, reliability and affordability of its resources in the supply of the energy it needs. The European Union is strongly dependent on the supply of energy to the Russian Federation, one of its important neighbours in the East. Russia, on the other hand, carries out a large portion of energy exports with the EU. Russia also uses its energy resources as a means of printing from time to time. In this context, it will be discussed whether energy plays a role in a conflict-unifying role between the two actors. While investigating This issue, various literature sources, as well as reports, EU legislation and documents were evaluated. The study will examine there lations between the EU and the Russian Federation in the historical process. As a result, the EU's energy supplier, the Russian Federation, will be able to question the extent to which this dependence plays a role in bilateral relations.

Keywords: Russia, EU, energy, conflict, unifying

Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yeni bir dönem başlamıştır. Soğuk Savaş sona ermiş, SSCB'nin halefi olan Rusya Federasyonu kurulmuştur. Bu dönemde

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans öğrencisi, bilgenazan@outlook.com

Avrupa Topluluğu'nda köklü bir dönüşüm sürecine girerek AB adını almıştır. Bu çalışmada Rusya Federasyonu ile AB arasındaki ilişkiler 1994 yılından günümüze kadar incelenmiştir.

Devletler devamlı olarak çeşitli enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Talebin çok olmasına karşın enerji kaynaklarının sınırlı olması enerjinin devamlılığı, makul fiyatlı ve güvenilir kaynaklı olması konusunu önemli hale getirmiştir. Özellikle yaşanan enerji krizleri devletlerin bu konulara daha fazla önem vermelerine neden olmuştur. Bu krizler özellikle enerji tüketimi yüksek olan ve dışarı bağımlı olan aktörleri etkilemektedir. Bu aktörlerden birisi de AB'dir. Soğuk Savaş sırasında SSCB'ye karşı duyulan güven endişeleri SSCB'nin halefi olan Rusya Federasyonu'na karşı da devam etmiştir. Rusya federasyonuna enerji konusunda bağımlılığı her geçen gün artan AB, enerji güvenliği konusunda oldukça endişelidir. Rusya ile yaşamış olduğu doğalgaz krizlerini AB'nin endişelerinin yersiz olmadığını da göstermiştir. Tabii bağımlılık tek taraflı değildir, karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur. AB'nin güvenilir bir tedarikçi aramasına karşın ekonomisinin büyük bir kısmı enerji gelirlerine bağlı olan Rusya'da talebin sürekliliğini ve güvenilirliğini istemektedir.

Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte enerji kaynaklarını verimli kullanamayan Rusya Federasyonu'nda bir dönüşüm yaşanmıştır. Putin'in dış politikada uygulamaya başlamış olduğu enerji politikaları ile enerji konusunda tekel olmak istemektedir. Uygulamış olduğu enerji politikaları ile hem içeride hem de dışarıda gücünü toparlayan bir Rusya karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada öncelikle AB ve Rusya'nın genel ilişkilerine değinilecektir. Ardından AB'nin ve Rusya'nın enerji politikaları ele alınarak iki aktörün enerji ilişkilerine değinilecektir. Son bölümde ise enerji ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan doğalgaz boru hatları ele alınacaktır. İki aktör arasındaki enerji bağımlılığının onları çatıştırıyor mu birleştiriyor mu sorusu üzerindenterafların ne tür politikalar geliştirdiği tespit edilecektir.

1.AB-Rusya Federasyonu Genel İlişkileri

İki aktör arasındaki resmi ilişki SSCB'nin yıkılmasından sonra başlamış ve günümüze kadar devam etmektedir. SSCB'nin yıkılmasından sonra Rusya, Batıya entegre olmaya çalışmıştır. Bu süreçte Avrupa, Rusya'nın yönetim ve sosyal dönüşümü için model olarak görülmüştür. Bu bölümde 1994'den günümüze kadar olan süreçte Avrupa Birliği ve Rusya arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Bu süreç Rusya devlet başkanlarının değişiminin ilişkilerde büyük bir dönüşüme neden olmasından dolayı ayrı dönemler halinde incelenmiştir.

1.1. Boris Yeltsin Dönemi (1991-2000)

Rusya Federasyonu'nun ilk lideri olan Boris Yeltsin'in iç ve dış politika anlayışına bakacak olursak bu dönemde gelişmiş devletler topluluğunun üyesi olabilmek için Batı yanlısı politikalar izlenmiştir. AB'nin de içinde bulunduğu Batı ise insan hakları, sivil özgürlükler, radikal iktisadi adımlar ve demokratikleşme konusunda yapacağı reformlar ile Rusya'nın istediği hedeflere daha kısa zamanda ulaşabileceğini vurgulamışlardır (Türker,2007:162). 1990'larda iki aktör arasında iktisadi ilişkiler gelişmiştir. 24 Nisan 1994 yılına gelindiğinde Rusya Federasyonu ve AB arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve ticari bağların güçlendirilmesi amacı ile İşbirliği ve Ortaklık Anlaşması (Partnership and Cooperation Agreement-PCA) imzalanmışlardır. Anlaşma 1 Ocak 1997 yılında yürürlüğe girmiştir (Dinç,2015:473).Bu anlaşma ile

belirtilen teknik ve ekonomik alanlarda AB Rusya'ya TACIS Programı ile maddi yardımda bulunmayı da garantilemiştir (Hatipoğlu,2001:128). Ayrıca bu anlaşma serbest ticaret bölgesi oluşturulması düşüncesinin ilk adımıdır.

1995 yılında Finlandiya AB üyesi olmuştur ve AB, Rusya ile coğrafi komşu haline gelmiştir. Güvenlik endişeleri artan AB, 15-16 Aralık Madrid Zirvesi'nde Rusya ile ilgili bir Strateji Belgesi hazırlamıştır. Belge'de Rusya ile ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (European Council,1995).Primakov'un dışişleri bakanı olduğu dönemde NATO'nun dışında sadece Avrupalıların içinde bulunduğu bir güvenlik oluşumu için ikna çabaları içerisine girmiştir. Avrupa devletleri tarafından bu olumsuz karşılanmıştır (Türker,2007:163).

Rusya ile AB arasında 1999 yılında Rusya Üzerine Ortak Strateji metni(commonStrategy on Russia) imzalanmıştır. AB kıtadaki barışın demokratik, istikrarlı ve AB'nin bir parçası olan Rusya ile mümkün olacağı kararına varılmış Rusya ise aynı yılın Ekim ayında 2000-2010 yılları için kısa vadeli ortaklık stratejisini belirlemiştir. Ayrıca Helsinki Zirvesi'nde içişleri ve adalet konularında işbirliğine varılmıştır (Dinç,2015:474).NATO'nun genişleme planları, Bosna Savaşı ve NATO'nun müdahalesi gibi etkenler bu dönemde izlenen batı yanlısı politikalarına destek kaybının oluşmasına neden olmuştur.

1.2.Putin Dönemi (2000-2019)

Vladimir Putin'in iktidara gelmesi ile birlikte AB-Rusya ilişkilerinde bir dönüşüm yaşandığını söyleyebiliriz. Rusya 1998 ekonomik krizini enerji fiyatlarının yükselmesi ile birlikte güçlenerek atlatmıştır. Putin iç ve dış politikada Rusya'nın gücünü toparlamaya yönelik adımlar atmıştır. Rusya artık Avrupa Birliğine rahatsızlık duyduğu konuları dile getirmeye başlayan güçlü bir aktör haline gelmeye başlamıştır hatta AB'ye üyelik durumunu tartışan Rusya bu fikirden tamamen uzaklaşmıştır. 30 Ekim 2000 tarihinde AB-Rusya Enerji Diyalogu Paris Zirvesi ile başlatılmıştır. Bu yıl AB, Rusya'nın en önemli dış ticaret ortağı ve dış yatırım kaynaklarından birisi olmuştur (Zussipbek,2011:50).Ayrıca Rusya'nın Ulusal Güvenlik Planı ve 2000 yılında kabul edilen askeri doktrini gibi belgelerde AB'nin Rusya için bir tehdit olmadığı vurgulanmıştır (Türker,2007:164).

İki taraf ilişkilerinde uluslararası terörizmle mücadele önemlidir. Bu bağlamda 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yönelik gerçekleşen terör olayından sonra AB-Rusya ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Rusya ABD'nin Afganistan müdahalesine destek çıkararak batının yanında olduğunu göstermiştir. Fakat ABD'nin Irak'a karşı düzenlediği operasyonlara diğer pek çok devlet gibi karşı çıkmıştır. ABD'ye karşı Almanya ve Fransa'nın yanında yer alması güvenlik politikaları bakımından ortaklıklar doğurmuştur.

2002 yılında Moskova ve Brüksel'de gerçekleştirilen AB-Rusya zirvelerinde AB'nin doğuya doğru genişlemesi ve Kaliningrad'ın çevrenmesi konuları ele alınmıştır. Rusya Federasyonu vatandaşlarına Litvanya üzerinden kolaylaştırılmış geçiş izni ile geçişlerine izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca AB-Rusya zirvelerinde taraflar arasında içişleri ve adalet, güvenlik ve savunma, ticaret ve yatırım, çevre, enerji, bilim, teknoloji ve uzay alanlarında işbirliğinin geliştirilmesine yönelik uzlaşya varılmıştır (Erkan,2013:164).Ortak ekonomik alan, ortak özgürlük, güvenlik ve adalet alanı, kriz yönetimi ve yayılmasının önlenmesini içeren dört alan oluşturulması kararlaştırılan 1994 İşbirliği ve Ortaklık Anlaşması'ndan sonra 2003 yılında St. Petersburg Zirvesi'nde bu olanların ortak değer ve paylaşılan çıkarlar çerçevesinde

güçlendirilmesine karar verilmiştir (Yıldız,2015:382). 1995 yılında Finlandiya'nın üyeliği ile ilk defa sınırdaş olan bu iki aktör 2004 yılında AB'ye sekiz ülkenin daha üye olmasıyla birlikte Rusya ile AB'nin ortak sınırları genişlemiştir. Yine bu tarihte "AB-Rusya İlişkileri" isimli bir belgeyi Avrupa Komisyonu yayınlamıştır. Belgede artan karşılıklı bağımlılık, suç, kirlenme ve ticari bağlara kadar uzanan geniş alanlarda ortak çıkarlar ifade edilmiştir. Bazı konulardaki tutum farklılıkları da dile getirilmiştir. Bunlar Kyoto Protokolü, medya özgürlüğü, Çeçenistan'da ki olaylar, hukukun üstünlüğü insan hakları gibi konulardır (Türker, 2007:172).

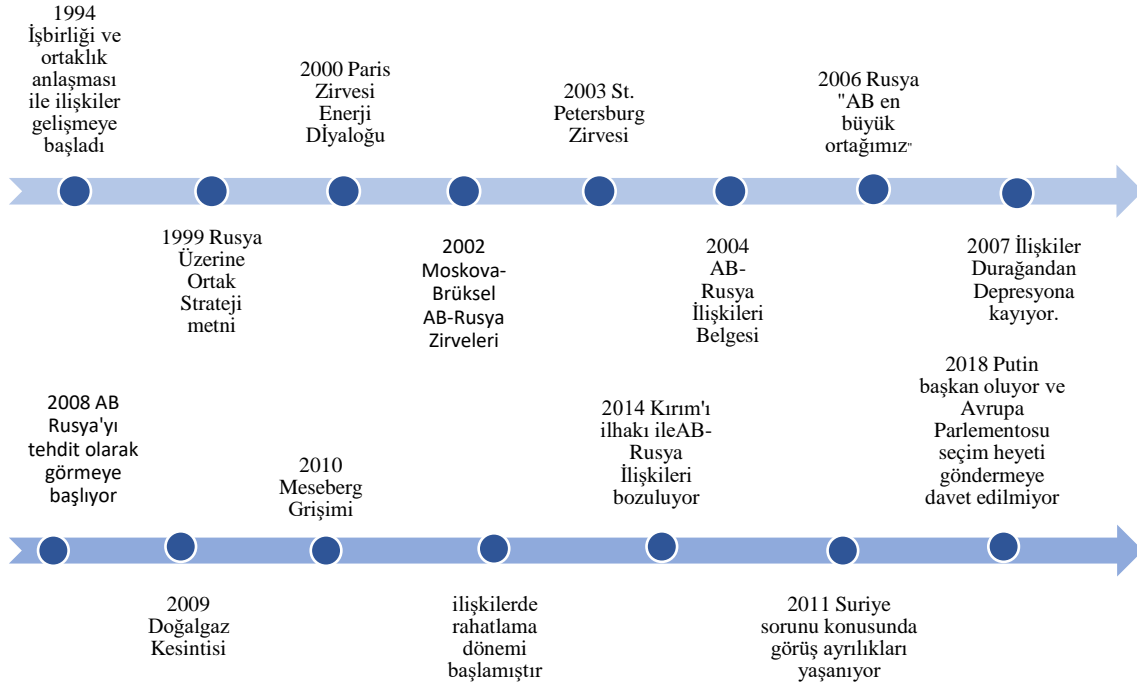
2006 yılında Rusya AB'yi "en büyük ortağımız" olarak tanımlayacaktır (Yıldız,2015:383). İlişkilerin durağandan depresyona kaydığı dönem 2007 yılıdır. Bu sene İşbirliği ve Ortaklık anlaşmasının yenilenme görüşmeleri askıya alınmıştır(Musaoğlu- Özgöker,2008:87).2008 yılında AB Rusya'ya enerji güvenliği başta olmak üzere askeri, ekonomi alanlarında da tehdit olarak görmeye başladığı bir dönem olmuştur. NATO genişlemesi sürecinde 2008 yılında Ukrayna, Gürcistan ve Ermenistan'ın örgüte üye olacakları kararının alınması Rusya tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu durum Rusya ile Gürcistan arasında Osetya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuştur. AB üyesi olan Ukrayna'nın Gürcistan lehine tavır sergilemesi sonucu 2009 yılında Rusya Federasyonu doğalgaz kesintisine gitmiştir. Bu durum ne AB'nin enerji güvenliğinin garanti altında olmadığını göstermiştir (Erkan,2013:171).

Rusya Federasyonu AB'nin doğuya doğru genişleme politikasından rahatsızlık duymaktadır. Bu durum Rusya Federasyonu'nun karşı politikalar geliştirmesine neden olmaktadır. AB'ye üyeliği kabul edilen Doğu Avrupa ülkelerini karşı Avrupalılaştırmaya çalışması Rusya tarafından kendisine yönelik toplumsal tehdit olarak algılanmıştır (Erkan,2013:172). Rusya kendi etki alanı olarak tanımladığı Doğu Avrupa'ya doğru AB ile eşzamanlı olarak NATO'nun da genişlemesini tehdit olarak algılamıştır (Şahin, 2013:2).AB ve Rusya ilişkilerini olumsuz etkilen bir diğer nedense "AB Komşuluk Politikaları"dır. Enerji güvenliği, enerji kaynağı tedarikinde ve güzergâhında alternatif gibi birçok neden ötürü AB komşuluk politikası geliştirmiştir. Rusya NATO genişlemesi ve Komşuluk Politikasına buna karşılık olarak Mavi Akım II, Kuzey Avrupa Gaz Boru Hattı, Güney Akım, Türkmen gazını Rusya'ya nakil edecek alternatif boru hatları projelerine yoğunlaşmıştır (Erkan,2013:175).

2010 yılında bölgesel sorunları ele almak için Almanya ile Rusya Federasyonu arasında bölgesel konuların ele alınacağı AB-Rusya Siyasi ve Güvenlik Komitesi oluşturulmasını amaçlayan "Meseberg Girişimi" pratiğe dökülemedi (Şahin, 2013:5).AB-Rus ilişkilerinde 2010'dan itibaren bir rahatlama olduğunu söyleyebiliriz. 2012 Ağustosunda Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütüne üye olması AB tarafından olumlu karşılanmıştır. Rusya AB'nin ekonomik entegrasyonuna benzeyen bir model olan Avrasya Ekonomik Birliği fikrini ortaya atmıştır. Bu Rusya'ya göre AB'ye bir alternatif oluşturmuştur. 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'daki isyancılara destek vermesi ile AB düzenli ikili zirvelere son vermiştir ve vize konularındaki diyalog ise askıya alınmıştır(European Parliament,2018).

AB ve Rusya uluslararası konularda birçok alanda işbirliği içerisindedir. Uyuşturucu, insan kaçakçılığı ve örgütlü suçlarla mücadele, terörle mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, İran nükleer programı gibi başlıca konularda işbirliği içerisindedirler. Suriye konusu AB ve Rusya'nın uyuşmazlık içerisinde oldukları bir konudur. Rusya'nın Esad'ı desteklemesi Batı tarafından hoş karşılanmamaktadır. İlerleyen yıllarda mülteci konusunun AB için daha da sıkıntılı hale

gelmesi El Nusra ve İŞİD gibi terör örgütlerinin Suriye’de güç kazanması ile AB, Rusya’nın bölge için çözüm önerilerine daha sıcak bakmaya başlamıştır (Dinç,2015:483). Mayıs 2018’de Putin dördüncü kez başkan olmuştur ve Avrupa Parlamentosu seçim gözlem heyeti göndermeye davet edilmemiştir (European Parliament,2018)

2. AB'nin Enerji Politikaları

Avrupa Birliğinin enerji politikasında üç temel amacı bulunmaktadır. Topluluğun rekabet edebilirliğine katkıda bulunmak, enerji arz güvenliğini sağlamak, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde çevreyi korumaya katkı sağlamak (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2017). AB'nin enerji politikası da her geçen gün gelişmektedir. Avrupa Tek Senesinde enerji politikası ile ilgili bir bölüm yer almamıştır bunun sebebi enerji kaynakları konusunda ortak bir politika belirlemekteki görüş ayrılıklarıdır. AB'nin enerji politikası 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile başlamıştır. Bu dönemde enerji ihtiyacının büyük bir kısmını kömür karşılarken petrolün payı ise %10'dur (Yorkan,2009:25). Daha sonra 1957 yılında Avrupa Atom Enerji Topluluğu (AAET) kurulmuştur. Her iki toplulukta temelde bu sektörde tam entegre edilmiş, serbest piyasalar yaratmayı hedeflemektedir.

1950-1960'lı yıllarda petrol kullanımı artmış kömür ve nükleer enerjinin kullanımı azalmıştır. 1973 yılında yaşanan petrol krizi ile birlikte Uluslararası Enerji Ajansı (UEA) kurulmuştur. Buna üye olabilmek için ülkelerin önce OECD'ye üye olmaları gerekmektedir. Fakat bu yıllarda topluluk üyesi ülkeler bu örgüte üye değillerdir. Bundan dolayı topluluk için enerji politikasının kurulmasının zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Akçay-Göçmen, 2012:530). Böylece Eylül 1974'te "Yeni Enerji Politikası Stratejisi" programı ile topluluğun enerji politikasında ilk kez strateji belirlenmesine sebep olmuştur. Belge de Arz güvenliğinin artırılması, çevrenin

korunması ve tüketimin makul bir seviyeye çekilmesi konuları ele alınmıştır (Erbil,2010:71).

Soğuk Savaş sonrasında AB, “Avrupa Enerji Şartı”nı 1991 yılında kabul etmiştir. Çok taraflı bir belge olmasından ötürü uluslararası hukukta önemli bir yere sahip olan bu belge ile dünya enerji güvenliğini sağlamak, verimliliği artırmak gibi amaçlara hizmet etmiştir (Caşın-Kısacık,2018:49). 1995 yılında “Avrupa Birliği İçin Enerji Politikası” isimli Beyaz Kitap yayınlanmıştır. Avrupa Birliği’nin ortak enerji politikası oluşturulmasına yönelik atılmış olduğu önemli bir adımdır. Beyaz Kitap’ta çevrenin korunması, enerjide dışa bağımlılığın artmayacağı, enerji güvenliği gibi konuların üzerinde durulmuştur (Akdoğan,2008:41). 2000 yılına gelindiğinde ise “Yeşil Kitap” yayınlanıyor. Kitapta enerji arz güvenliğinde yaşanan ve yaşanacak olan sıkıntılar dile getirilmektedir. Enerji arz güvenliği hakkında ilk temel metin özelliğine de sahiptir (Erkan,2013:131).

2006 yılında Ukrayna-Rusya arasında yaşanan kriz AB'nin yeni politika belirlemesine neden olmuştur. Kriz sonrası yayınlanan raporlarda Birliğin enerji arz güvenliğinin tehlikede olduğunun üzerinde durularak bunun için çözüm önerileri bulunmaya başlanmıştır. AB için bu krizden sonra da enerji politikalarının birlikte hareket edebilmesine dair bir ilerleme kaydedilmiştir (Yorkan,2009:27).2007 yılındaki Lizbon Antlaşması ile daha önce enerji güvenliği konusunda ihmal edilmiş alanlara düzenlemeler getirilmiştir (Aksoy,2014:799). Bu anlaşmanın 194. Maddesinde enerji piyasasının işleyişini sağlamak, enerji arz güvenliğinin sağlanması, enerji verimliliği, tasarrufu ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesine teşvik edilmesi, enerji ağları arasındaki bağlantıların sağlanmasının teşvik edilmesine yer verilmiştir. Ayrıca birlik üyesi devletlerin endişelerinin önüne geçebilmek için devletlerin konu üzerindeki yetkilerine dokunulmamıştır (Caşın-Kısacık, 2018:50). AB, enerji politikasını programlar ile desteklemektedir. Bu programlar, Altener II, Save, Coopener, Steer, Synergy, Carnot ve Sure programlarıdır (Candan, 2004:5-6).

AB enerji ile ilgili önüne hedefler koymaktadır. Bunlar 2020,2030 ve 2050 stratejileridir. 2020 Enerji Stratejisinde AB’nin 2010 ile 2020 yılları arasındaki hedeflerini belirlemektedir. Bu hedefler sera gazlarının %20 azaltılması, yenilenebilir enerjinin AB enerji tüketimi içerisindeki payının %20’ye çıkarmak ve enerji verimliliğini %20 oranında artırmak. AB üyelerinin üzerinde mutabakata vardıkları 2030 hedefinde ise sera gazı emisyonlarını 1990 seviyesine kıyasla %40 oranına azaltmak, AB tarafından tüketilen enerjinin %27’sinin yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilmesi, enerji verimliliğinin %27 oranında artırılması öngörülmektedir. AB 2050 itibarıyla sera gazlarında 1990 yılına kıyasla %80 ile %90 arasında azalma hedeflemektedir. “2050 Enerji Yol Haritası” ile bu hedefine ulaşmak istemektedir(AB Türkiye Delegasyonu,2019).

3.Rusya Federasyonu’nun Enerji Politikası

Rusya enerji kaynakları bakımından oldukça önemli rezervlere sahip bir ülkedir. Komünist sistemin egemen olduğu SSCB döneminde enerji kaynakları devlet idaresince yönetilmiştir. Enerji kaynaklarına ciddi yatırımlar yapılmış ve enerji alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yerini alan Rusya Federasyonu’nda enerji sektöründe özelleştirmeler başlamıştır. Fakat Vladimir Putin’in iktidara gelmesiyle birlikte enerji kaynaklarına verilen önem artmış ve Rusya Federasyonu enerjide süper güç olmaya yönelik politikalar geliştirmeye başlamıştır.

Sovyetler Birliđi'nin dağılmasından sonra Rusya ciddi iktisadi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunları özelleştirmeler yoluyla dünya piyasasına eklenerek aşmak istemiş fakat 1970 petrol krizinin etkilerinin sonucu olan dūřuk petrol fiyatları Rus ekonomisinde ciddi krizler yaşanmasına neden olmuştur (Caşın-Kısacık,2018:90).Boris Yeltsin'in iktidarda olduğu süreçte enerji sektöründe özelleştirmeler başlamıştır. Devlet kontrolünün korunduğu serbest piyasada rekabet edebilecek şirketler oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat ekonominin yapısını değiştirmeden enerji sektöründe yapılan bu özelleştirmeler kişisel ilişkileri ön plana çıkarmıştır (Baysoy,2009 62-63). Yeltsin döneminde plansızca yapılan bu özelleştirme politikaları ülkede enerji baronlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca Batıya entegre olma girişimleri Batılı enerji şirketlerinin ülkede yönelmesine sebep olmuştur. Böylece Rusya sahip olduğu enerji kaynaklarını etkin bir şekilde kullanamayacak kadar güçsüz bir duruma dūřmüřtür(Erkan,2013:81). 1999 yılına kadar olan süreçte enerji dış politikada etkin bir şekilde kullanamamasının bir diğer sebebi de enerji lobisinin Rus dış politikasında etkin rol oynama girişimlerinin askeri çevrelerce ve askeri endüstri çevrelerince engellenmesidir (Meherremov,2008:146).

Rusya Federasyonu'nun ilk enerji politikası oluşturma girişimleri 1993-1994 yılında başlamıştır. 1995 yılında yürürlüğe giren "2010 Yılına Kadar "Rusya Federasyonu enerji politikasının ve yakıt- enerji sanayi yapı değişiminin temel yönleri" dokümanı ve "1996-2000 Yılları İçin Yakıt ve Enerji" programları üzerine kurulmaya başlamıştır (Ablabekova,2014:63). 1999 yılının ikinci yarısına gelindiğinde ruble değer kaybetmeye başlamıştır fakat bu dönemde petrol fiyatlarındaki artış ile birlikte Rus ekonomisi kendisini toparlayabilmiştir (Sevim,2014:89). 10 Ocak 2000 yılında onaylanan "Ulusal Güvenlik Doktrini" ve 10 Temmuz 2000 tarihinde onaylanan Dış Politika Doktrini ile birlikte Rusya'nın dış politikasında ekonomi ve enerjinin önemi artırılmıştır. Böylece enerji devletin temel dış politikası haline gelmiştir (Akdoğan, 2008:69).

Vladimir Putin ile birlikte Rusya gücünü toplayarak uluslararası sistemde tekrar adından söz ettirmeye başlamıştır.Putin ile birlikte özelleştirilmiş olan petrol çıkarma, üretim sanayisini ve dağıtım sistemlerini millileştirme kararı olarak enerji sektörünü kontrolü altına almıştır. Ayrıca Putin enerjinin ülkenin ulusal güvenliği için önemli olduğunun üzerinde durarak Rusya'nın ekonomik iyileşmesinin temelini oluşturacağını belirtmiştir (Ünal,2011:24). Putin Rusya'nın ekonomisinin temellerini enerji ihracatı ile sağlamlaştırmıştır. Bu politikalar sonucunda ekonominin toparlanmasıyla Rusya uluslararası sistemde daha da güçlü bir konuma yükselmiştir.

Kanıtlanmış Petrol rezervleri ile Rusya dünyada altıncı sırada yer alırken, doğalgaz rezervleri açısından birinci sırada yer almaktadır. (BP, 2018) Ayrıca dünyanın ikinci en büyük petrol ihracatçısı ve en büyük doğalgaz ihracatçısıdır. Rusya'nın ihracatında %65 gibi büyük bir rakamla enerji sektörü ön planda gelmektedir. Buradan elde edilen gelirlerle reformlar yapılmakta ve dış borçların kapatılmasında kullanılmaktadır (Caşın-Kısacık,2018:91). Rusya'nın enerji politikasındaki en önemli kurum ise Gazprom'dur. Dünyadaki gaz kaynaklarının %18'ine sahip olan Gazprom Rusya'da ki oranı ise %60'tır (Caşın-Kısacık,2018:93).Rusya Federasyonu bağımsız güçlü bir duruş sergilerken tek taraflı da bir bağımlılık yaratmak istemektedir. Yukarıda verilen veriler dikkate alındığında enerji kaynaklarının Rusya'nın dış politikasını şekillendirmesindeki payı oldukça büyüktür.

Enerji alanına oldukça fazla önem veren Rusya bu alanla ilgili uzun dönem stratejileri ortaya koymaktadır.Moskova,2008-2009 krizinin etkilerini biran önce atarak

Rus enerji sektörünü kısa sürece canlandırmak için 2009 yılında üç aşamalı bir plan yayınlanmıştır. İlk aşama 2013 ile 2015 yıllarını kapsamaktadır ve 2008 krizinin etkilerinin yok edilerek enerji sektörünün modernleşmesi hedeflenmektedir. 2015-2022 yıllarını kapsayan ikinci aşamada Uzak Doğu ve Sibiryâ bölgelerinde petrol ve doğalgaz üretim alanlarının oluşturulmaya çalışılacaktır. Üçüncü ve son aşamada ise 2022-2030 yıllarını kapsamaktadır (Sevim, 2014:92). 2030 stratejisi ile Rusya'nın enerji sektörünün uzun vadeli kalkınması için hedefleri ve önceliklerine yer verilmiştir. Rusya'nın enerji politikasının temel hedefleri, sahip olduğu kaynakları etkin bir şekilde kullanmak, enerjinin ekonomik büyümeyi sürdürmesini en üst seviyeye çıkarmak, ülkenin dış ekonomik pozisyonunu güçlendirmek ve nüfusun yaşam kalitesini iyileştirmektir(EnergyStrategy Of Russia,2010:10).Ayrıca belgede Avrupa'ya ihraç edilen enerjinin toplam Rus enerji ihracatındaki payının düşürülmesi de yer almaktadır. Rusya'nın Çin, Japonya gibi Uzak Doğu'da ki pazarlara açılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle Uzakdoğu Rusya'nın enerji stratejisinin yeni merkezinde yer almaktadır (Sevim,2014:93).

4.AB-Rusya Enerji İlişkileri

Enerji alanındaki politikalar hem işbirliğini hem de çatışmayı getiren bir süreçtir. Rusya'nın önemli rezervlere sahip enerji üreticisi iken AB'de tüketici konumunda olması iki aktörün enerji ilişkilerini belirlerken siyasi ve ekonomik çıkarlarını göz önüne alarak enerji konusunda işbirliği yapmak istemektedirler. İki aktör arasındaki enerji ilişkileri Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki sürece rastlamaktadır.Ortadoğu'nun istikrarsız bir yapı içerisinde bulunması AB'yi alternatif kaynak arayışına yöneltmiştir. Yakın konumundan dolayı oldukça önemli olan Rusya Federasyonu AB'nin en büyük enerji ithalat kaynağı olmuştur. AB petrol ithalatının 1/3'ini doğalgaz ithalatının da %42'sini Rusya'dan gerçekleştirmektedir (Caşın-Kısacık,2018:207). 540milyar metre küp doğalgaz üreten Gazprom ise üretiminin %25'ini Avrupa'ya satmaktadır ki bu toplam gelirinin %75'ine tekabül etmektedir (Caşın-Kısacık,2018:210). Görüldüğü üzere enerji konusunda tek taraflı bir bağımlılığın olduğunu düşünmek yanıltıcı olabilir. Rusya'nın en büyük ihracatçısı AB'dir. Yönünü başka pazarlara çevirebilmesi için ise ciddi yatırımlarda bulunması gerekmektedir. İki aktör arasındaki ortak çıkar olan enerji ilişkilerine değinmeden önce iki gücün rezerv, üretim ve tüketim oranlarına bakalım.

Petrol Rezervi	Milyar Varil	Milyar Ton	Dünyadaki Payı
Rusya	106.2	14.5	% 6.3
AB	4.8	0.6	% 0.3
Dünya	1696.6	239.3	% 100
Yıllık Petrol Üretimi	Milyar Ton	Dünyadaki Payı	
Rusya	554.4	% 12.6	
AB	69.2	% 1.6	
Dünya	4387.1	% 100	
Yıllık Petrol Tüketimi	Milyar Ton	Dünyadaki Payı	
Rusya	153.0	% 3.3	
AB	65.4	% 14	
Dünya	4621.9	% 100	
Doğalgaz Rezervi	Trilyon Metreküp	TrillionCubicFeet	Dünyadaki Payı
Rusya	35.0	1234.9	% 18.1
AB	1.2	41.7	% 0.6
Dünya	193.5	6831.7	% 100

Yıllık Gaz Üretimi	Milyar Metreküp	Dünyadaki Payı	
Rusya	635.6	% 8.2	
AB	117.8	% 3.2	
Dünya	3680.4	% 100	
Yıllık Gaz Tüketimi	Milyar Metreküp	Dünyadaki Payı	
Rusya	424.8	% 11.6	
AB	466.8	% 12.7	
Dünya	3670.4	%100	

Tablo 1. BP,2018.

Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere Rusya Federasyonu enerji rezervleri ve üretimi konusunda oldukça güçlü bir ülkedir. Buna karşın AB’ye bakacak olursak sahip olduğu kısıtlı rezerv ve üretim miktarına karşın tüketiminin çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum da AB’yi enerji konusunda dışa bağımlı bir aktör haline getirmektedir.

AB-Rusya arasındaki enerji ilişkisi 1995 yılında imzalanan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasında başlamıştır. Anlaşmanın 65. Maddesinde “AB-Rusya enerji işbirliğinin piyasa ekonomisine ve Avrupa Enerji Şartı’na uygun hale getirilmesini içermektedir” (Caşın-Kısacık,2018:208). Bu anlaşmanın yinelenmesi öngörülmüştür fakat 2007 yılında yaşanan sorunlar neticesinde yinelenmemiştir.Rusya Enerji Şartı yerine enerjide karşılıklı bağımlılık mekanizmasını önermiştir. Fakat aktörlerin karşılıklı bağımlılığa yüklediklerin anlamın farklı olmasından dolayı iki tarafın uzlaşa sağlayabileceği bir çerçeveden söz edemeyiz (Musaoğlu-Özgöker,2008:91). 2000 yılına gelindiğinde “Enerji Diyaloğu” ile iki aktör arasındaki enerji ilişkilerinde önemli bir ilerleme sağlanmak istenmiştir. Bu zirvede enerji tasarrufunda işbirliği, enerji ortaklığı, üretim ve ulaşım altyapılarının rasyonelleştirilmesi, Rusya’nın enerji sektöründe yabancı yatırımlar için ortamın oluşturulması gibi konular ele alınmıştır (Candan,2004:16). Fakat Enerji Diyaloğunda istenilen başarı elde edilememiştir çünkü AB, Rusya’nın enerji sektöründe liberal politikalar izlemesini beklerken Rusya Gazprom’un tekeline kuvvetlendirmiştir (Musaoğlu-Özgöker,2008:90).

2006 ve 2009 yaşanan doğalgaz kesintileri Rusya’nın enerjiiyi silah olarak kullanılabileceğinin örnekleridir. Ocak 2006’da Ukrayna’ya giden Rus gazı kesilmiştir. Bu durumdan dolayı olarak AB’ye de giden gaz miktarının azalmasından dolayı Avrupa devletleri de etkilenmiştir. Turuncu Devrim’de ABD’nin desteklediği ViktorYuşçenko’nun iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra doğalgaz fiyatı konusunda anlaşmazlıklardan dolayı kesinti yaşanmıştır. Bu sorun yaşanmadan önce Rusya Ukrayna’ya doğalgazı piyasa fiyatının altında satmakta Ukrayna’da gazın Avrupa’ya güvenli bir şekilde naklini gerçekleştirilmekteydi. Rusya 1000 metreküp doğalgazın fiyatını 50 dolardan 220-230 dolara çıkarmayı düşünmüştür fakat bu Ukrayna tarafından reddedilmiştir. Bu durumda anlaşmaya varılamadığı için Rusya Ukrayna’ya giden doğalgazı Üç gün boyunca kesmiştir (Dal-Kurşun,2017:23). 4 Ocak 2006 tarihinde sorun çözümlenmesine rağmen 2009 yılında yeniden patlak veriyor. Bu krizin de temelinde yine fiyat konusundaki anlaşmazlık yatmaktadır. Rusya 1 Ocak 2009 tarihinde Ukrayna’ya gaz akışını kesmiştir bu durumdan yine AB üyeleri de etkilenmiştir. Sorun yine çözülmüş ama 2014 yılında Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesiyle ilişkiler yeniden gerilmiştir.

2010 yılında Rusya Ukrayna’ya yaptığı gaz satışında 2042 yılına kadar Rus donanmasının Kırım’da kalması karşılığında %30 indirim yapmıştır. Ayrıca 2013 yılında yapılan %33’lük indirimin ise AB Ortaklık Anlaşması’nın imzalamaması koşulu ile yaptığı iddiaları vardır (Dal-Kurşun,2017:24). Fakat Yanukoviç’in iktidarını

kaybetmesiyle bu indirimler iptal edilmiştir ve Rusya Kırım'ı işgal etmiştir. Tüm bu sıkıntılar gösteriyor ki ne AB'nin ne de Ukrayna doğalgaz tedariki konusunda güvende değiller. Bu durum AB'yi alternatif güzergâh, arz çeşitliliği ve Rus gazına olan bağımlılığın azaltılması arayışlarına yönlendirmiştir.

Rus gazına olan bağımlılığını azaltmak isteyen AB Nabucco ve Avrupa Ortak Enerji Piyasası gibi alternatif boru hattı projeleri üzerinde durmaktadır. Rusya Federasyonu bunun karşılığında Mavi Akım II, Kuzey Avrupa Gaz Boru Hattı, Güney Akım projelerine yoğunlaşarak Türkmen gazını piyasa fiyatının altında alarak kendisi satmaktadır (Musaoğlu-Özgöker,2008:92). 2030 yılına gelindiğinde AB'nin doğalgaz tüketiminin %150 artış yaşayacağı düşünülmektedir. Fakat AB enerji tedariki konusunda çeşitlilik yaratarak Rusya'ya olan bağımlılığın %35-40'a düşeceği beklenmektedir (Zhussipbek,2011:72).

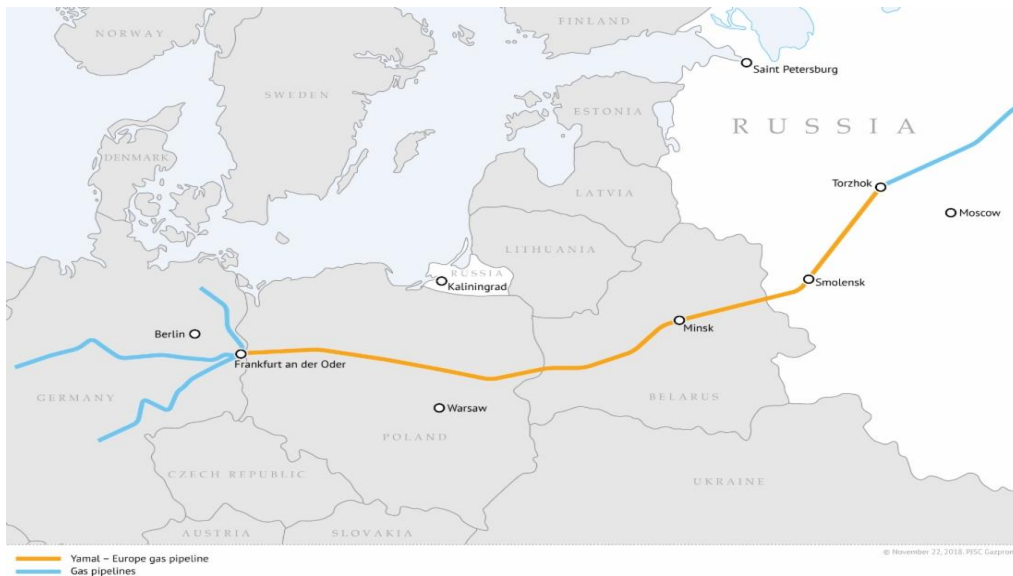
Gazprom'un farklı AB üyesi devletlerle ile yaptığı anlaşmalar gereği doğalgazı farklı fiyatlara satması AB'nin doğalgaz alanında tek pazar oluşturmasının önüne geçmektedir (Dursun,2011:110). AB enerji konusunda Rusya'nın tekel olmasının önüne geçmek istemektedir. Bundan dolayı AB Komisyonu ve Gazprom arasında anlaşmazlıklar meydana gelmektedir. 2018 yılında bu konuda anlaşmaya varılmıştır. Gazprom rekabet kurallarına uyacağı taahhütü vermiştir. Anlaşmayı ihlal ederse şirketin yıllık cirosunun %10' u kadar para cezasına çaptırılacaktır (Euronews,2018).

Petrol konusunda AB, Rusya dışında başka alternatif kaynaklardan da petrol almaktadır. Yani doğalgaza kıyasla petrol konusunda bağımlılığı daha azdır. Rusya petrol konusunda doğalgazdan farklı bir politika geliştirerek özelleştirmiş ve liberalleşirmiştir (Dursun,2011:111). Rusya petrol alanında AB ile yatırımları ve şartları geliştirmeye yönelik politikalar gütmektedir.

5.Rusya Federasyonu İle AB arasındaki Doğalgaz Boru Hatları

AB için enerji kaynaklarının güvenilir, makul fiyatlarla ve kesintisiz bir şekilde taşınması oldukça önemliken Rusya Federasyonu içinde talebin güvenliği önemli olduğu için çeşitli boru hatları ile enerji ihracatı yapmak istemektedir. İki aktöründe talebini karşılayan, kesintisiz enerji akışında tercih edilen, makul fiyatlı, en güvenilir yol boru hatlarıdır.

5.1.Yamal-Avrupa I Doğalgaz Boru Hattı

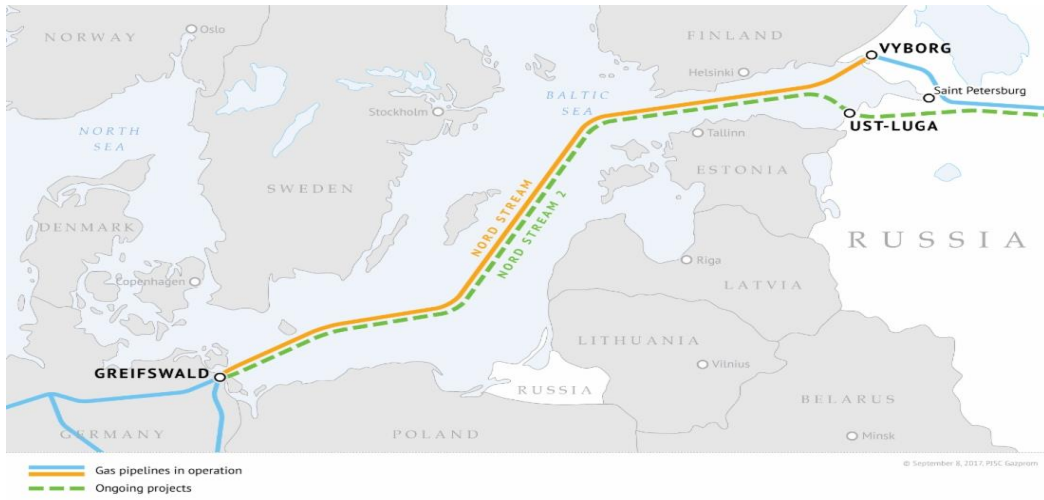
Resim1.<http://www.gazprom.com>

Rusya Federasyonu doğalgazını AB'ye taşıyan en önemli boru hatlarından birisidir. Boru hattının yapımına 1992 yılında başlanmıştır. Hattın yıllık kapasitesi 33 milyar metre küptür ayrıca 4200 km uzunluğunda olan boru hattı Avrupa'ya ihraç edilen doğalgazın %25'ini oluşturmaktadır (Uluatam,2010:63).

5.2.Brotherhood Doğalgaz Boru Hattı

1967 yılında yani SSCB döneminde inşa edilen bu boru hattının 100 milyar metre küp taşıma kapasitesi vardır. Ukrayna'dan geçerek Slovakya'da iki kola ayrılmaktadır. Bir kolu Çek Cumhuriyeti'ne diğer kolu ise Avusturya'ya gitmektedir(GazpromExport Transportation,2019).

5.3.NordStream Doğalgaz Boru Hattı (Kuzey Akım)

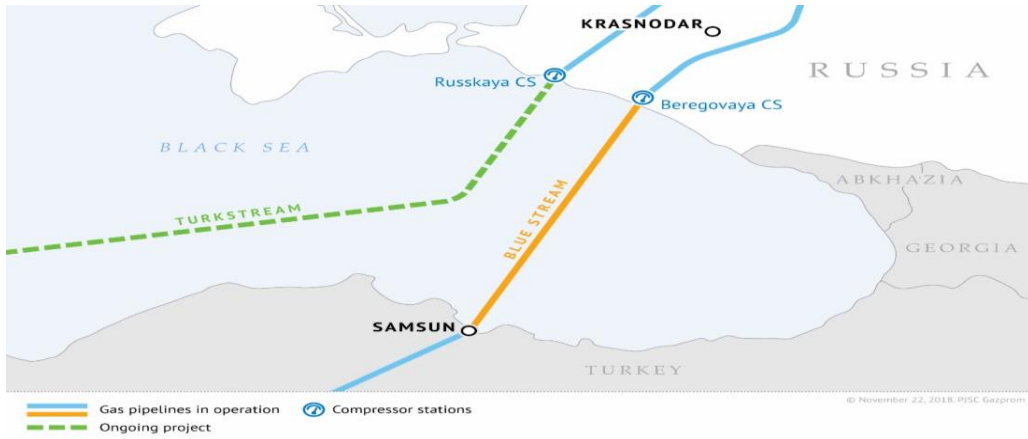
Resim 2.<http://www.gazprom.com>

Bu boru hattı ile iki aktör arasındaki enerji güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. NordStream boru hattı ile Ukrayna ve Beyaz Rusya'ya olan bağımlılığın azaltarak transit gaz taşımacılığını sağlamaktadır. Yılda 55 milyar metre küp taşıma kapasitesi olan boru hattı Baltık Denizi'nin tabanına inşa edilerek Avrupa pazarına ulaştırılacaktır (GazpromExport Transportation,2019).

5.4. Kuzey Akım II Doğalgaz Boru Hattı

2014 yılında Güney Akım Projesi Rusya tarafından iptal edilmiştir. Yerine Türk Akım 1 Projesi gündeme gelmiş fakat 2015 yılında yaşanan uçak krizi nedeniyle bu projenin görüşmeleri dondurulmuştur. Avrupa'ya Baltık Denizi'nden doğalgaz ihraç edebilmek için Kuzey Akım II Projesi gündeme gelmiştir. Baltık Denizi'nin altından Kuzey Akım I e paralel olarak uzanacak olan projede Rusya'dan başlayarak Almanya'ya kadar iki hat halinde uzanması planlanmaktadır. Taşıma kapasitesi ise yıllık 55 milyar metreküptür (İsmayılov,2016:2).

5.5.Mavi Akım Doğalgaz Boru Hattı(Blue Stream)

Resim 3. <http://www.gazprom.com>

Rusya'nın güvenli nakil güzergâhları arayışları sonrasında yapımına başlanmıştır. 15 Aralık 1997 yılında BOTAŞ ve Gazexport arasında imzalanan anlaşma ile doğalgaz Rusya'dan başlayarak Karadeniz tabanından Türkiye'ye ulaşmaktadır. Yıllık 16 milyar metre küp doğalgaz Türkiye'ye arz edilmektedir. Mavi Akım, Avrupa'nın enerji arz güvenliği için Türkiye'yi önemli bir ülke haline getirmiştir (ETKB,2019).

5.6.NorthernLights Doğalgaz Boru Hattı

Avrupa Birliği'nin doğalgaz ihtiyacının %23'e yakın bir kısmını karşılayan botu hattının yapımına 1984 yılında başlanan 4500 km uzunluğundaki bu boru hattı yıllık 32 milyar metre küp taşıma kapasitelidir (Uluatam,2010:64).

5.7.Soyuz Doğalgaz Boru Hattı

Resim 3. www.eurasianbusinessbriefing.com

Rusya, Kazakistan ve Türkmenistan'ın piyasa fiyatının altında satmış olduğu gazı satın alıp Soyuz Boru hattı ile Avrupa ülkelerine satmaktadır. 32 milyar metre küp taşıma kapasiteli boru hattı Ukrayna'da ikiye ayrılmaktadır. Bir ayağı Moldova,-Romanya-Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye gelirken diğer ayağı ise Transgas hattına bağlanarak Çek Cumhuriyeti üzerinden Almanya'ya kadar uzanmaktadır (Uluatam,2010:64).

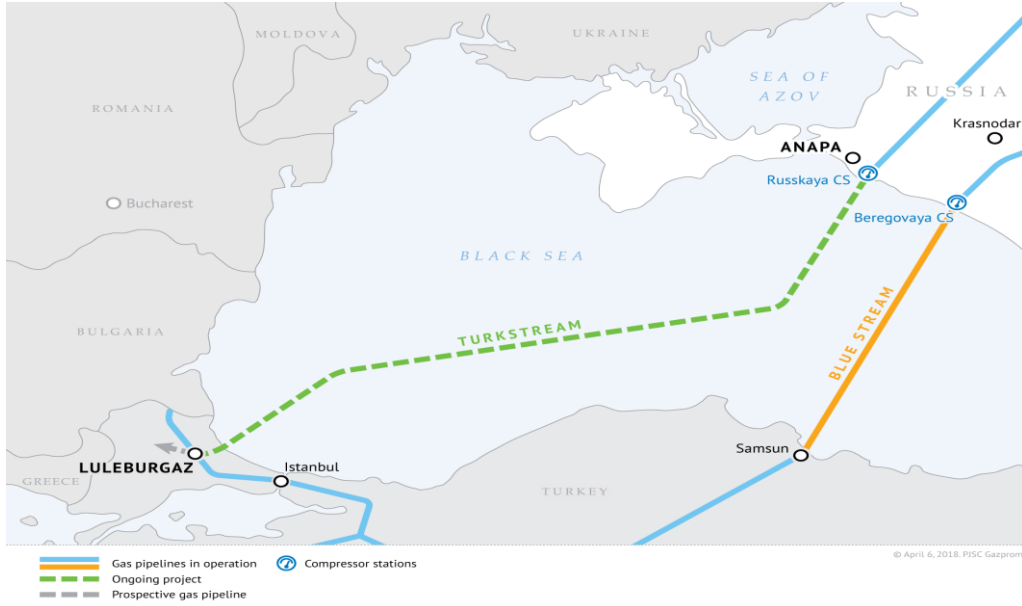
5.8.Güney Akım Doğalgaz Boru Hattı

Resim 4.<http://www.aljazeera.com.tr>

Rusya'yı Avrupa'ya 900 km'lik Karadeniz tabanından geçecek bir boru hattı ile bağlamaktadır. Bu projesi İtalyan ENI ve Rus Gazprom şirketleri gerçekleştirecektir. Bu hattın yılda 63 milyar metre küp taşıma kapasitesi vardır. Bu projeyi Rusya Nabucco Projesi'ne alternatif olarak geliştirmiştir (Koyuncu,2016:359).

5.9. TurkStream Doğalgaz Boru Hattı

Resim 5.<http://www.gazprom.com>

2016 yılında Türkiye ile Rusya arasında imzalanan projenin 2019 sonunda faaliyete geçmesi beklenmektedir. Proje ile Türkiye ve Güneydoğu Avrupa'ya gaz akışı sağlanacaktır. TurkStream'in kapasitesi ise 15.75 milyar metreküptür(Gazprom,2019).

Sonuç

Gündelik yaşamın dahi bir parçası olan enerji kaynakları devletler için hayati bir önem taşımaktadır. Bu kaynakların makul fiyatlı olması, güvenilir kaynaklardan geliyor olması ve taşınması da aynı derece önem taşımaktadır.

Rusya enerji kaynakları bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Rusya Federasyonu kurulduğu ilk yıllarda yanlış uygulanan politikalar sonucu bu kaynaklardan yeteri kadar faydalanamayan bir ülkedir fakat Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte bu durum tamamen değişmiştir. Putin Rusya'nın ekonomik ve sosyal yönden

kalkınarak güçlü bir ülke olacağına inanmaktadır ve iktidara gelir gelmez de ülkenin ekonomisini toparlayabilmek adına başarılı adımlar atmıştır. Putin Rusya'nın dış politika anlayışını değiştirerek enerjinin başrol olduğu bir politika anlayışı ile hareket etmiştir. Böylece ülkenin ekonomisi kısa sürede toparlamıştır. Enerjiye bağlı bir ekonominin olması hem iyi hem de kötü yanları vardır. Ekonomiye sıcak para sağlarken diğer yandan ekonomisinin büyük bir kısmını enerji kaynaklarının gelirin'e bağlamak Rusya'yı güç duruma sokabilecek nedenler doğurmaktadır.

Rusya Federasyonu yakın çevresindeki ülkeleri enerji alanında kendisine bağımlı hale getirerek o ülkelerde tekelleşmeye çalışmaktadır. Böylece enerji kartını çıkarları doğrultusunda kullanacak şekilde hareket etmektedir. Tarihte bunun da örnekleri mevcuttur. Yaşanan krizler sonucu doğalgaz kesintisine giderek enerjinin de bir silah olarak kullanılabilirliği tüm dünyaya göstermiştir. Ayrıca kendisinin enerji devi olduğunu da göstermiştir. Rusya enerji alanına oldukça fazla önem veren bir ülkedir bundan dolayı uzun dönemli strateji belgeleri dahi hazırlayarak enerji konusundaki konumunu daha da güçlendirmek istemektedir.

AB enerji konusunda tüketimine oranla kaynakları oldukça sınırlı olan bir aktördür. Petrol konusunda alternatif pek çok kaynağı olmasına karşın doğalgaz konusunda Rusya'ya bağımlılığı oldukça fazladır. Rusya'ya bağımlı olmasının nedeni doğalgazın makul fiyatlı ve güvenilir taşımının en kolay yolunun yakın çevreden boru hatları ile taşımaktır. Rusya Federasyonu AB'nin her geçen gün artan enerji ihtiyacının farkında olduğundan dolayı alternatif pek çok güzergâhtan boru hatları projesi ile AB kendisine bağlamaktadır. AB kendisinin Rusya'ya enerji konusunda bağımlılığını azaltmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır ve buna yönelik politikalar geliştirmektedir. Gerek yenilenebilir enerji kaynakları projelerine ağırlık veriyor gerekse de alternatif ülke arayışları içine giriyor ve Rusya'nın enerji konusunda tekel olmasının önüne geçmek istiyor. Alternatif tedarikçi arayışları ise Rusya tarafından başka projeler ve anlaşmalar ile geçersiz kılınmaya çalışılmaktadır.

AB ve Rusya arasında enerji konusunda karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur. Rusya Federasyonu ekonomisinin temeli olan enerji ihracatının çok büyük bir kısmını AB ile gerçekleştirirken, AB'de ihtiyacı olan enerji kaynaklarının tedariki konusunda Rusya'ya bağımlıdır. Bu bilgiler ışığında Rusya'nın enerji kaynaklarını her ne kadar silah olarak kullanmak istese de bunu kullanması günümüz şartlarında oldukça zordur. Rusya'nın AB'ye enerji ihracatını durdurması demek ekonomisine ve enerji yatırımlarına kendi eliyle zarar vermesi anlamına gelmektedir.

İki aktör arasında enerji ilişkisi onları çatıştırarak birleştirmektedir. AB'nin her geçen gün enerjiye olan ihtiyacının artması Rusya'nın da AB'ye olan enerji ihracatının artması iki aktöründe ilişkilerini sürdürmesine yol açmaktadır. İki aktör arasında enerji konusunda karşılıklı çıkar ve bağımlılık söz konusudur. Baktığımız da iki aktörün de enerji stratejileri birbiri ile zıttır. Rusya enerji konusunda tekelleşerek enerji devi haline gelmek isterken AB bu durma izin vermeyerek alternatif pek çok aktörün AB enerji pazarında aktif olabileceğini dile getirmektedir. Tarihte yaşanan olaylar neticesinde enerji güvenliği aktörler arasındaki en sıkıntılı konudur. Bu sorun onları çatıştırırken - birbirlerine olan yüksek bağımlılıklarından dolayı- bir daha böyle sorunların olmaması için birleştirici adımlar atmalarının da yolunu açmaktadır. AB enerji akışında sıkıntı yaşamak istemezken Rusya'da silah olarak kullanabileceği ekonomisinin başrolü olan enerji gelirlerinden olmak istememektedir.

KAYNAKÇA

- ABLABEKOVA, Altyn (2014). *Rusya Enerji Politikasının Dünya Enerji Piyasasındaki Rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- AKÇAY Belgin- GÖÇMEN İlke (2012). *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- AKDOĞAN, Ömer (2008). *Rusya'nın Enerji Politikasının Avrupa Birliği Enerji Güvenliğine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- AKSOY, Metin, (2014). "Avrupa Birliği'nin Enerji Güvenliği Stratejisi", *Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi: Bildiriler Kitabı (23-24 Eylül 2014)*, Kocaeli Üniversitesi, s.797-807.
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2017). Fasil 15-Enerji https://www.ab.gov.tr/fasil-15-enerji_80.html (Erişim Tarihi: 15.05.2019).
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2019). Enerji-AB'nin Hedefleri <https://www.avrupa.info.tr/tr/enerji-abnin-hedefleri-58> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).
- BAYSOY, Emre (2009). "Rusya, AB, ABD İlişkileri Bağlamında Enerjinin Ekonomi Politikası Ve Küreselleşmenin Jeopolitiği", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, S.10,s.59-82.
- BP Statistical Review of World Energy (2018). <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).
- CANDAN, Armağan (2004). "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası",http://www.emo.org.tr/ekler/501bebf79d57065_ek.pdf?tipi=2 (Erişim Tarihi: 24.04.2019).
- Çaşın, Mesut Hakkı-Kısacık, Sina (2018). *Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algulamaları*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- DAL, Emel Parlar- KURŞUN, Ali Murat (2017). "Hazar Bölgesinde Rusya ve AB Ekonomi-Politik Çekişmesi ve "Ukrayna" Faktörü", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, C.5, s.17-31.
- DİNÇ, Cengiz (2015). *Avrupa ve Avrupa Birliği (Teori, Güncel ve Dış Gelişmeler)*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Doğal Gaz Boru Hatları ve Projeleri <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri> (Erişim Tarihi: 12.05.2019).
- DURŞUN, Suat (2011). "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası Ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma Ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi*, S.36.
- EnergyStrategy Of RussiaForThePeriodUpTo 2030 (2010). [http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf). (Erişim Tarihi: 24.04.2019).
- ERBİL, Yazgan (2010). *Rusya-Ukrayna Doğalgaz Krizi ve Enerji Güvenliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- ERKAN, Anıl Çağlar (2013). *Enerji Arzı Güvenliği Bakımından Avrupa'nın Rusya Federasyonu'na Bağımlılığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Aydın Üniversitesi.
- Euronews (2018). AB Komisyonu ve Gazprom Anlaştı<https://tr.euronews.com/2018/05/24/ab-komisyonu-ve-gazprom-anlast> (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

- FactSheets on theEuropeanUnion (2018).
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/177/russia>(Erişim Tarihi: 02.04.2019).
- GasPipeline Blue StreamRussian Natural
 GasSuppliesToTurkey<http://www.gazprom.com/projects/blue-stream/> (Erişim Tarihi: 04.05.2019).
- GasPipelineNordStreamTheGasPipelineDirectlyConnetingRussiaand Europe
<http://www.gazprom.com/projects/nord-stream/> (ErişimTarihi: 04.05.2019).
- GasPipelineTurkStreamGasExportstoTurkeyAndSouthernAndSoutheastern Europe
<http://www.gazprom.com/projects/turk-stream/> (Erişim Tarihi: 04.05.2019).
- GasPipeline Yamal-Europa<http://www.gazprom.com/projects/yamal-europe/> (04.05.2019).
- HATİPOĞLU, Esra (2001). “Rusya-Avrupa Birliği İlişkileri”, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C.9, S.1, s.115-135.
- İSMAYILOV, Elnur (2016). Rusya-Ab İlişkilerinde Yeni Enerji Sorunu: Kuzey Akım 2 Projesi, <http://www.bilgesam.org/incele/2349/-rusya%E2%80%93ab-iliskilerinde-yeni-enerji-sorunu--kuzey-akim-2-projesi/#.XOR6gMgzbiU> (Erişim Tarihi: 1.5.2019).
- KOYUNCU, Çiğdem (2016). “Güney Akım Projesi Çerçevesinde Bulgaristan Enerji Politikasının Analizi”, *Alternatif Politika*, C.8,S.2, s.347-375.
- Madrid EuropeanCoimcil (1995).
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-C.EN5.htm (Erişim Tarihi: 21.05.2019).
- MEHERREMOV, Kamil (2008). *Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği ve Rusya Federasyonu İlişkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.
- MUSAOĞLU, Nezih-ÖZGÖKER, Uğur (2008). “Rusya-AB İlişkilerinde Stratejik Ortaklıktan Stratejik Depresyona”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, S.8,s.73-99.
- Putin PoursOil On NS2’s TroubledWatersAmidFears Of GermanPower Play (2018).
<https://www.eurasianbusinessbriefing.com/putin-pours-oil-ns2s-troubled-waters-amid-fears-german-power-play/> (Erişim Tarihi: 22.05.2019).
- SEVİM, Tuğçe Varol (2014). “Rus Dış Enerji Politikası ve Yeni Hedef Kuzey Doğu Asya”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, C.11, S.41, s.87-108.
- ŞAHİN, Yeliz (2013). “Stratejik Ortaklık İle Stratejik Rekabet Arasında Rusya-AB İlişkileri”, *İKV Değerlendirme Notu*, S.74.
- Transportation<http://www.gazpromexport.ru/en/projects/transportation/> (04.05.2019).
- TÜRKER, Haşim (2007). *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- ULUATAM, Ela (2010). “Avrupa Doğalgaz Piyasasında Yeni Dengeler”, *Ekonomik Forum*, Ağustos,s 62-67.
- ÜNAL, Mustafa Cem (2011). *Rus Dış Politikasında Enerjinin Rolü Ve AB Enerji Politikasına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- YILDIZ, Uğur Burç (2015). *Avrupa Birliği’nin Dış İlişkileri: Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler*,Ankara: Nobel Yayıncılık.
- YORKAN, Arzu (2009). “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Etkileri”, *Bilge Strateji*, C.1, S.1, s. 24-39.

ZHUSSİPBEK, Galym (2011). “Avrupa Birliği İle Rusya Federasyonu Arasındaki “Stratejik Ortaklığın” Analizi”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C.7, S.25, s.47-84.